

dostojno žaljenja, ispripravili smo: prijeci nam je na ono čega se treba stidjeti. Kolikim su bolima ove tri godine, Marko Vinicije, razdirale njegovo srce! Koliko su dugo skrivenim, što je najjadnije, požarom gorjele njegove grudi, koliko je bio prisiljen žalostiti se i srditi zbog snahe,¹³⁷ zbog unuka!¹³⁸ 5 Jad ovoga vremena uvećao je gubitak majke,¹³⁹ žene najuzvišenije i po svemu sličnije bogovima negoli ljudima, čiju moć nitko nije osjetio negoli umanjnjem opasnosti ili uvećanjem dostojanstva.¹⁴⁰

131 Zavjetom valja završiti svitak.¹⁴¹ Jupiteru Kapitolijski¹⁴² i, zaštitniče i čuvaru rimskoga imena, Gradive Marte,¹⁴³ i Vesto,¹⁴⁴ čuvarice vječnoga ognja, i sva božanstva koja su ovu veličinu rimskoga carstva uzdigla do najvišeg vrhunca kruga zemaljskog, vas javnom riječju preklinjem i molim: čuvajte, podržavajte, zakriljajte ovo stanje, ovaj mir, ovoga vladara, 2 te mu, pošto okonča što je moguće dužasmrtno boravište, odredite što kasnijanasljednike,¹⁴⁵ ali onakve čija ramena dostaju za onako hrabro održavanje vlasti nad krugom zemaljskim kako smo osjetili da su dostajala njegova, te nakane svih građana, one pobožne poduprite, one bezbožne onemogućite.

Preveo Josip Miklić

¹³⁷ Agripine Starije, udovice Germanika, usvojenog sina Tiberijeva, i majke, između ostalih, Gaja Cezara, kasnijeg cara Kaligule, i Julije Agripine (Agripine Mlade), majke kasnijeg cara Nerona. Ona je 30. posl. Kr. bila prognana na Pandatariju, gdje je 33. posl. Kr. i umrla od dragovoljnog izgladnjivanja (usp. Tac. Ann. VI 25).

¹³⁸ Nerona, najstarijeg sina Germanika i Agripine, koji je bio prognan na otok Ponciju. – Oboje su, na Sejanov nagovor, osuđeni u procesu zbog veleizdaje.

¹³⁹ Livije, koja je umrla 29. posl. Kr. u 87. godini svojega života.

¹⁴⁰ Velej Liviju uzima u zaštitu pred čestim prigovorima kako se previše miješala u državne poslove. Prema svjedočanstvima mnogih pisaca (usp. Suet. Tib. 50 i d.; Tac. Ann. IV 57; Dio Cass. LVII 12), Tiberije je teško podnosio majčinu težnju za vlašću, te se zbog toga u posljednjim godinama njezina života od nje udaljio.

¹⁴¹ Usp. Plin. Paneg. 94. Kao uzor za panegirički završetak djela poslužila je Veleju pristupna i zahvalna besjeda konzula pred senatom i carem.

¹⁴² Jupiter Kapitolijski, najviše rimsko božanstvo, *Iuppiter Optimus Maximus*, čiji je hram, koji se nalazio na Kapitoliju, bio kulturno središte carstva.

¹⁴³ Gradiv Mart, *Mars Gradivus* (od **gravidivus*, "silni"), epitet boga Marta. Usp. Serv. uz Verg. Aen. I 292: *Mars cum saevit Gradivus dicitur, cum tranquillus est Quirinus*. Poslije je po pučkoj etimologiji njegov pridjevnik izveden od *gradior*, "stupam", "koračam".

¹⁴⁴ Vesta, kći Saturna i Reje, božica ognjišta, domaće sloge i sigurnosti u gradovima i državama, ali i božica svetoga ognja koji su njezine svećenice Vestalke neprestano održavale na žrtveniku božičina hrama na podnožju palatinskog brežuljka.

¹⁴⁵ Pod nasljednicima u to se vrijeme moglo pomišljati na Tiberija Gemela, sina Druza Mladeg (19-37. posl. Kr.), i Kaligulu, sina Germanikova (12-41. posl. Kr.), koji će Tiberija doista i naslijediti.

Tonči Maleš

Ususret Desetom ljetnom seminaru "Pharos – antička kultura hrvatskog sredozemlja" u Starom Gradu na Hvaru

Uspomene polaznika jednog (i jedinog) ljetog seminaru

Nemalo sam se iznenadio saznajući prošlog ljeta da ljetni klasični seminar na Hvaru mijenja svoju koncepciju u kojoj više neće biti moguće raditi s učenicima srednjih škola. Uvažavajući u potpunosti razloge i motive vodstva seminaru koji je na neki način ispunio svoju svrhu i dosegnuo vrijeme za koncepcijski i kvalitativni pomak, ne mogu ne primjetiti da se na taj način gasi jedino vanškolsko, neobavezno i kreativno događanje vezano uz grčki i latinski jezik koje ima učinak i značenje na području mnogo većem od skućena, premda ljepotom bremenita Starog Grada na Hvaru. Čini mi se da na taj način gubimo jedinstvenu prigodu da učenicima klasičnih gimnazija (i ne samo njima) pokažemo i – što je neizmjerljivo važnije – omogućimo da osobno iskuse i arheologiju i povijest umjetnosti i klasičnu filologiju. Vjerujem da nitko od nas koji se bavimo tim plemenitim disciplinama ne misli da je takav gubitak nevažan ili da u svojoj (prečestoj) nevoljkosti možemo samo slegnuti ramenima.

Kad mi je prije devet godina moja profesorica latinskog jezika Inge Šegvić Belamarić ponudila da desetak dana ljetnih praznika provedem u Starom Gradu na Hvaru na nekakvom seminaru, pristao sam poprilično nevoljko, ne želeći izgubiti dio ljetne dosade. Stoga sam sâm sebi ponavljao (po obrascu slatkog limuna) razloge za odlazak. Te smještaj i hrana su besplatni, malo se ujutro prevodi latinski i grčki, bit će učenika iz drugih škola, a na kraju imaš i ljetovanje.... Pa nekakva palača Bjankini, pa neka profesorica s puno prezimena.... Malo se toga sjećam s tog prvog seminaru Pharos – antička kultura hrvatskog sredozemlja, čak mi je i njegovo ime bilo podosta nerazumljivo. Pouzdano se, međutim, sjećam jedna male, narančaste iz Zagreba, bungalova u kampu Jurjevac (u kojima smo tada, zbog rata, bili jedini gosti), uvodnog predavanja profesorice Brune Kuntić Makvić o Visu i Lješju i Dioniziju Sirakuškom i da sam pisao s Ingom, Vesnom i Mirkom iz svoga razreda i nekom Zagrepčankom (ali, ona nije baš puno sudjelovala) esej o mozaicima iz dvojne crkve Sv. Ivana.

Na seminar sam otišao i dogodine i one godine nakon toga i osam puta u njegovih devet godina postojanja. Mnogo se toga promijenilo. Uspomene se miješaju i teško mi je reći što se koje godine dogodilo. Mijenjala se i dužina trajanja, donekle i koncepcija, bitno je smanjen isprva doista pretjerano ambiciozan dnevni plan rada.

Seminar je dobio i svoju zimsku inačicu u solinu pod nazivom Salona Felix. Pustoš ratnih godina zamijenile su vesele i rumene češke obitelji. Mijenjao sam se i ja, u međuvremenu sam upisao klasičnu filologiju i kao student sudjelovao u radu seminara na projektu prijevoda određenih dijelova Farlatijevog *Illyricum sacrum*. Fakultet sam u međuvremenu i završio i devete godine postojanja seminara sudjelovao kao voditelj grčkog lektorata. Prošao je, dakle, puni krug.

Neke se stvari nisu promijenile nikada. Seminar se svake godine organizira u suradnji Ministarstva kulture/Konzervatorskog odjela iz Splita i Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Te dvije organizacije zastupaju prof. dr. Jasna Jeličić Radonić i prof. dr. Bruna Kuntić – Makvić. One organiziraju i vode arheološke radionice, povijesna predavanja, izlete i završnu evaluaciju. Za arheološki rad na terenu brinu se mr. Miro Katić i dipl. arheolog. Ivan Alduk. Latinski lektorat vode prof. Ivana Jelić iz V. gimnazije u Zagrebu i prof. Inge Šegvić Belamarić iz I. gimnazije u Splitu, a grčki njen kolega prof. Ante Podrug i prof. Tonči Maleš iz Privatne klasične gimnazije u Zagrebu. Radu seminara pridonijeli su i mnogi drugi arheolozi, povjesničari i filolozi. Neke valja i spomenuti; prof. dr. Olga Perić, prof. Damir Salopek, mr. Joško Belmarić, prof. Ante Rendić - Miočević, dr. Mirjana Matijević – Sokol, mr. Radoslav Bužančić, prof. Pierre Cabanes. Svatko je od njih uložio dio svog truda i stručnosti kroz lektorate, stručna vodstva ili predavanja za polaznike i građanstvo. U sklopu seminara organiziraju se stručni izleti čije je odredište najčešće grad Hvar, ali i Pustinja Blaca, Vis i Korčula. Bilo bi uzaludno pokušavati nabrojiti što je sve u lektoratima prevedeno, koliko je keramike oprano, mozaika nacrtano i napisano arheoloških eseja o nalazima s područja grčkog i ranokršćanskog Pharos, odnosno Staroga Grada.

Najvredniji dio seminara bili su i jesu njegovi polaznici. Učenici Klasične gimnazije, Nadbiskupske klasične gimnazije, V. gimnazije, X gimnazije i Privatne klasične gimnazije iz Zagreba, I. gimnazije iz Splita, Isusovačke klasične gimnazije "R. Bošković" i Opće gimnazije iz Dubrovnika na njemu su se upoznavali, prijateljevali, prevodili i, a to je svakako najvažnije, uveseljavali gledateljstvo svojim glumačkim umijećem na završnim priredbama. Nevjerojatno je i divno što u vrijeme krajnjeg utilitarizma svega, pa tako i prostora duha, ovaj seminar iz godine u godinu zaljubljuje svoje polaznike u klasičnu filologiju, povijest, arheologiju i povijest umjetnosti. Deseci bivših polaznika su ili završili ili polaze filozofske fakultete u Zagrebu i (u nešto manjem broju) u Zadru. Napisani su već diplomski radovi čije su teme određene pod lipama ili u refektoriju dominikanskog samostana Sv. Petra, odrađeni projekti; za magistarske i doktorske radove jednostavno još nije bilo vremena.

Čini mi se da je malo i nedostavno reći da ovakve inicijative treba podržati. Stoga sam mišljenja da uz sve nove ideje prenamjene seminara u poslijediplomski treba iz dosadašnjeg djelovanja sačuvati ono najvrednije: nazočnosti i (intenzivan) rad učenika. U isto vrijeme ili u nekom drugom terminu nije toliko bitno, no mislim da stvarne

kolizije između seminara okrenutog srednjoškolicima i studentima i onog postdiplomantima nema. Izvjesno je da budućnost i razvoj mnogih struka ovisi o ovakvim i sličnim projektima, seminarima i radionicama. Nije nemoguće zamisliti i nekakvu olimpijadu klasičnih gimnazija, u kojoj bi se moglo natjecati i u sportskim disciplinama i prevoditi i istraživati. Polje mogućnosti je neistraženo. Možda su Hvar, Solin i državna natjecanja svijetli primjeri, ali bi im zasigurno trebalo pridružiti i druge zamisli i ideje i ponašati se poput dobrog biblijskog gospodara koji iz svoje riznice iznosi i staro i novo. Mi, klasični filolozi, arheolozi i povjesničari staro zasigurno imamo, pravo je pitanje imamo li snage i mudrosti za novo?